

BRAKELS

EN BRAKEL KRIELEN

*Door: Jan Schaareman, met dank aan Rene van de Kerkhof,
voor assistentie bij het maken van de foto's.*

Brakels behoren tot de landhoenders; ze zijn voor een landhoen vrij fors. Door hun gebande tekening hebben ze een aantrekkelijk uiterlijk; ze zijn op tentoonstellingen een aparte verschijning. Hoewel ze op een beperkte ruimte te houden zijn, hebben ze zeker de voorkeur voor een vrije uitloop. Op deze wijze werden ze vroeger rondom Belgische boerderijtjes gehouden.

Geschiedenis.

Eeuwenlang werden deze kippen door boeren gehouden. Ze moesten zelf voor hun voedsel zorgen en ze werden vaak aan hun lot overgelaten; door een natuurlijke selectie bleven zo alleen de sterksten over. Reeds in 1416 werd in de omgeving van Brakel melding gemaakt van een streekgebonden ras. Ze zouden in de middeleeuwen met de kruistochten meegenomen zijn. Er zou verwantschap zijn met het Fayoumi hoen uit Egypte, dat heden ten dage nog steeds in Egypte bestaat.

Omstreeks 1850 waren de Brakels zeer verschillend; er was ook niets beschreven. De Brakel was nog een zwart/grijs hoen met alle mogelijke tekeningpatronen door elkaar. In deze tijd ontstonden verwante groepen Brakels die per regio gehouden werden, zoals o.a.

Het Zottegems hoen - een Brakel met een zwarte kop.

Het Hoen van Nederbrakel - een zware vleesbrakel.

Het Kempisch hoen - een lichtere Brakel vooral gehouden in de Kempen.

Het Chaams hoen - een Kempisch hoen met oranje rode ogen.

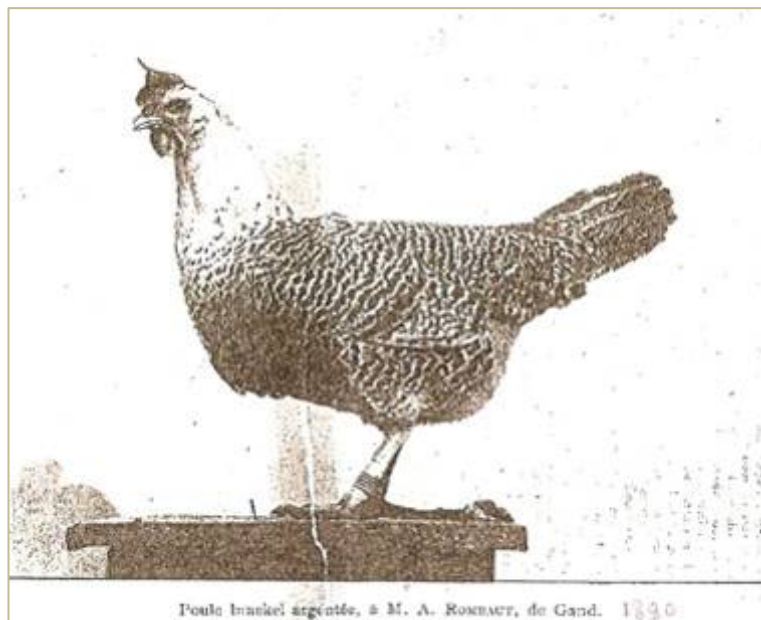
Het Kortrijks hoen - een kortpotige Brakel met 5 tenen.

Op de zwaardere vruchtbare grond in Vlaanderen ontstond een zwaarder hoen. Op de arme zandgrond van de Kempen ontstond een lichter, hoger gesteld spichtiger hoen: het Kempisch hoen. Van al deze variëteiten hebben de deze 2 meer de overhand gehad: de Brakel en het Kempisch hoen. Later gingen deze 2 variëteiten over in één ras: de Brakel. Bij het fokken van Brakels hebben we hier nog mee te maken; de Brakel toonde een rechthoekig type, terwijl het Kempisch hoen kleiner is en meer driehoekig van bouw.

**Rechts:
Zilver Brakel uit 1890.**

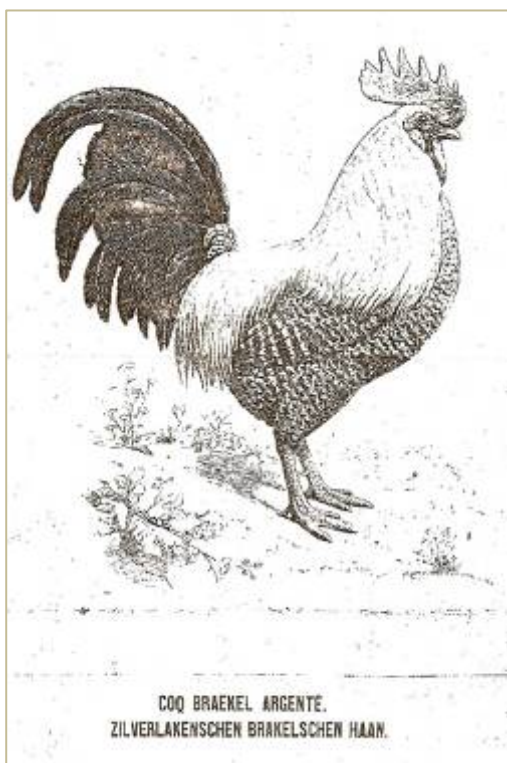
Uit "Het Vlaamsch Neerhof" - Aug. van Speybroek no 92 1895

Het Brakelsch Hoen

Indien het betrekkelijk klein Kempisch hoen de schat is der onvruchtbare heidevelden, in de groene weiden van Oost-Vlaanderen en Henegouw, in de weelderige dalen van Schelde en Dender ontmoeten wij het grooter Brakelsch hoen, dat zijnen naam aan de twee dorpen van Op- en Neder-Braekel heeft ontleend.

Rond de met stroo gedekte en uit leem gebouwde landelijke woningen, op het vierkant hof omzoomd met stallen, schuur en woning, op mest en stroo, tusschen wagens en landbouw-gereedschap, schart en pikt de Brakel.

Mannen die zich op de vogelkunde toeleggen, houden staan, dat dit hoen maar een verbeterd Kempisch kicken is; anderen evenwel beweren dat het een eigen ras is, met eigene kenteekens en eigene hoedanigheden. In alle geval, indien de Kempische hen zoo goed legt als de Brakelsche, deze laatste overtreft toch de eerste als klok, en haar vleesch lekker en fijn, is door alle kenners gezocht. Volgens het schrijven van een gezaghebbend tijdschrift in de vogelwereld "Chasse et Pêche" zou de Brakel eene vermenging zijn van Spaansche en Negerhoenders. Het Spaansche hoen is vooral gekend door zijne schoonheid, zijne vruchtbaarheid en de goede hoedanigheid van zijn vleesch en van zijne eieren. Het is sterk gebouwd, zuinig en houdt lang stand. De neger, gelijk de Cochinchinees, legt en broedt geheel den winter.

Alhoewel die bewering geheel en gansch in 't voordeel is van den Brakel, moeten wij ze wel in twijfel trekken, aangezien men verzekert dat het Negersch hoenderas slechts sedert korte jaren alhier zeker werd overgebracht, terwijl wij in hetzelfde tijdschrift lezen dat de Brakel sinds eeuwen te huis is in de geheel de streek van Oudenaarde, Gent, Geeraardsbergen en Ronse.

De Brakelsche haan kent men aan zijne trotsche houding, zijne hooge schouderen, zijne leege lendenen en zijnen platten rug. Rond zijn hennen wandelt hij deftig, schijnt altijd bekommert in zijn krachtig en ongeduldig trappelen, en altijd betere en betere plaatsen voor hen zoekende, wil hij altijd vooruit en gaat hij aan hun hoofd met haastige stappen. Zijn dikke kam staat pijlrecht op zijnen fieren kop, en verschilt hierin met dien van de Kempische haan, dat de kam van deze laatste dun en glad is, en niet gelijk die van de eerste betrekkelijk dik en gekorrelt. De Kempische haan heeft eer eenen kam gelijkend aan dien van den Hamburgschen, met enkele kam.

De Brakelsche hen heeft, gelijk al de hennen die in Vlaanderen voorgetrokken worden, zwarte oogen. Schooner kunnen zij niet uitkomen op hare grauwe pluimen en dat kleurenspeel springt iedereen in de oogen. Zij heeft blauwachtige oorlappen, blauwe pooten en bek, en de overfraaie zwarte bloemen, die op iedere veder zoo kunstmatig door de natuur geschilderd zijn, maken haar tot een van de edelste vogels van het nederhof.

Zwarte oogen zijn volgens eene Vlaamsche volksoverlevering het teken, waaraan men de goede leghennen kan kennen; doch de Brakelsche hen geniet niet alleenlijk de faam van eene onzer beste legsters te zijn, maar ook van ons vroege en kloeke kiekens te verschaffen, die wonderbaar groeien en eerder dan al groot zijn.

De Brakel is ook een uitnemend graankieken; zelfs zonder groote zorgen besteed aan het vetten zijner kiekens, is hij op vier of vijf maanden een kostelijk dier om op de tafel opgedischt te worden. Ook op de markten van Oudenaarde, van Geeraardsbergen en zelfs van Gent weet men er van te spreken. Langs den kant van Peruwelz dient de Brakelsche hen bijzonder om eendeeieren uit te broeden. Daar schijnt zij reeds op vreemden grond en die kalkstreek dient haar niet. Het is wel waar dat zij er grooter van gestalte wordt, maar zij is veel zwakker van lichaamsbouw en veel moeilijker om gevet te worden. In onze Vlaamsche Kempen, integendeel, valt zij wat kleiner; zij is te zeer vermengd met de hoenderen van de streek, en wordt als in 't wilde gekweekt zonder de minste zorgen. De Brakel vraagt een wakend oog, wil oplettend verpleegd worden en loont mildelijk al wat men voor hem doet.

**Links: Hennevederige (Campine)
Haan, 1^e prijs winnaar 1922.**

In 1926 heeft het Belgisch Nationaal verbond de naam van Kempische Brakel gegeven, terwijl in 1962 de Landsbond deze naam vervangen heeft in Brakel. In 1927 heeft de bekende Belgische tekenaar Delin van de Brakel een prachtige standaardtekening gemaakt die nu nog als voorbeeld wordt gesteld.

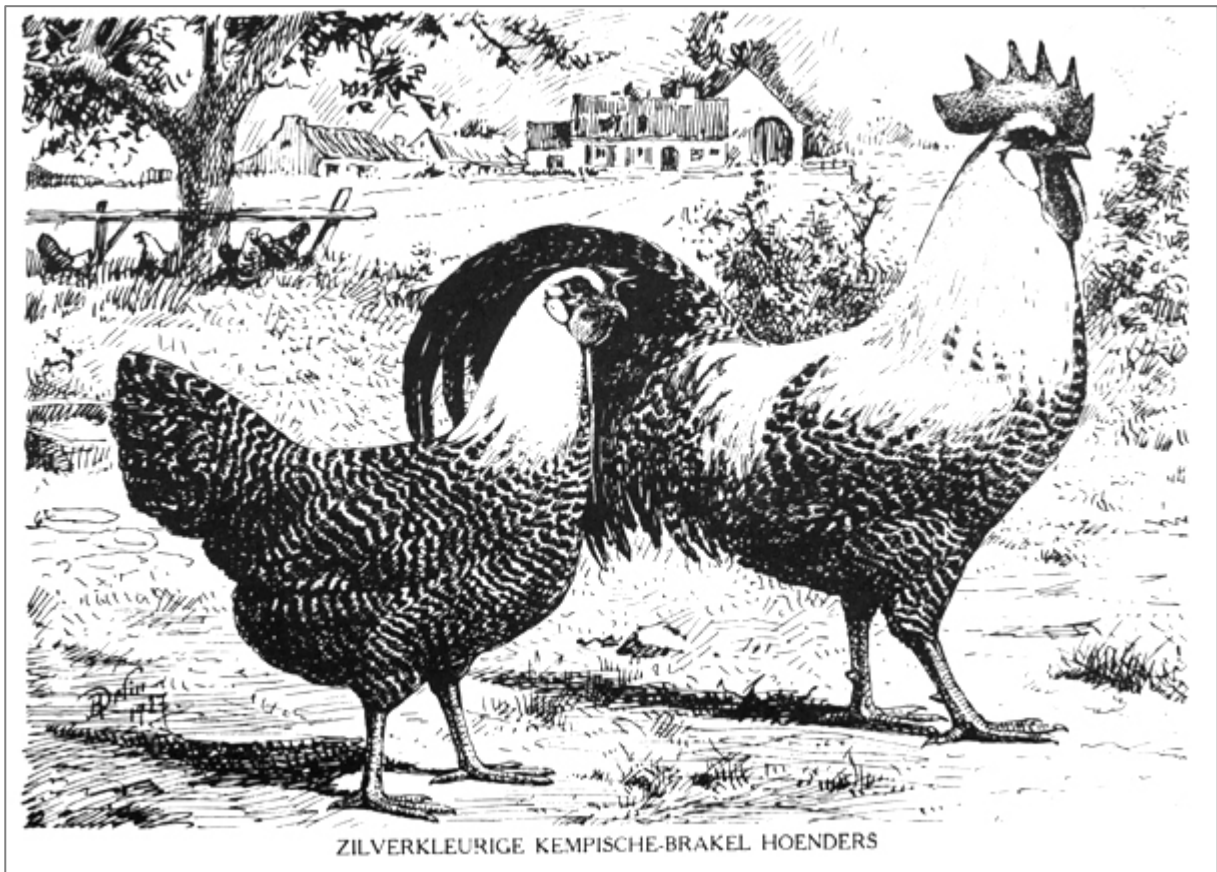
In België, Duitsland en Frankrijk schrijft men Brakel; in Nederland Braekel. Vroeger was dit in Nederland ook Brakel; maar de standaardcommissie heeft dit gevraagd of deze naamwijziging goed was. Later

bleek dat de Belgen hier niet zo blij mee waren. Braekel is oud Nederlands; men heeft in België op een moment alle plaatsnamen met ae gewijzigd in alleen een a. Zoals vroeger Op- en Neder Braekel, is later Brakel geworden, zo meer plaatsnamen. De

plaatselijke club in Brakel België heet wel Braekelclub en men hanteert daar nog ook het oude embleem.

Boven: de standaard tekening van Delin 1927, die nu nog steeds als het gewenst type voor de Brakels geldt.

Vaak komt vooral bij de hennen donker pigment voor in de kam; dit is een pluspunt, omdat het betekent dat deze hen veel pigment bezit. De oorlellen behoren wit te zijn, ook hier is vaak iets van pigment te zien. (Vooral bij de krielhennetjes.) Kenmerkend voor een goede Brakel is dat deze zeer (bijna zwarte) donkere ogen hebben.

De Kop

Brakels behoren een typische forse kop te hebben. Van oorsprong was ook de kam erg grof, normaal dubbelgevouwen bij de hennen. Erg slordig dus. Op tentoonstellingen wordt echter bij de hennen vooraan een recht opstaande kam verlangd, die aan de achterkant omvalt. Bij de hanen behoort de onderlijn van de kamhiel ter hoogte van de wenkbrauw te zijn. Deze mag dus niet te hoog zijn, maar mag ook de neklijn niet volgen.

Het fokken van de juiste tekening

Zoals op foto's en ook op de verschillende standaard tekeningen te zien is, heeft de Brakel de laatste 100 jaar een grote verandering doorgemaakt in de tekening. Was oorspronkelijk de Brakel een zwart/grijze kip met donkere ogen, door selectie heeft ze een aparte tekening gekregen, die ze ook onderscheidt van andere rassen. Bij Brakels wordt een bandtekening verlangd, d.w.z. elke getekende veer heeft rechte banden, dwars over de veren behalve bij de sikkels van de haan. *Zie de fraaie staart- en rugtekening van deze zilverbrakel hen.*

De kunst is om dieren te fokken die een zo goed mogelijke borsttekening hebben, met een zo'n schoon mogelijke hals bij de hennen.

Bij de hanen moet men vooral op de staarttekening letten. *Op de foto hieronder ziet u de juiste sikkeltekening bij een zilver Brakel haan.*

Brakels fokken is niet anders als doseren van pigment. Bij een Brakel kan men, als men bijvoorbeeld naar de borsttekening kijkt, al een voorstelling maken, hoe de halstekening maar ook de staarttekening eruit zal zien. Dieren die teveel pigment laten zien, hebben veelal een prima borsttekening, maar bij de hennen halstekening in de hals. Komt dit bij de hanen voor, dan zijn zelfs deze hanen niet geschikt voor de fok. Bij te weinig pigment ziet men dit veelal aan een te licht getekende borst. Aparte hanen- en hennenfoktomen zouden hierin een uitkomst kunnen zijn, maar als men dit weet, kan men uit één combinatie standaardmatig getekende hanen en hennen kweken. Een standaardmatig getekende haan heeft echter meer pigment dan een mooi getekende hen.

Borsttekening bij een silver haan (boven) en oude hen (rechts).

In Nederland wordt door de keurmeesters veelal op een zo'n donker mogelijk veereinde gelet; vroeger werd dit zelfs zwart verlangd. Goede Brakels met een contrastrijke tekening laten altijd een heel licht zoompje zien; bij meer grondkleur wordt dit breder. Zelfs bij te donkere dieren is dit zoompje minimaal aanwezig. Genetisch is de tekening gebaseerd op het e-allel Berken (ER); dit allel heeft invloed op de hals-, borst-, vleugel- en staarttekening, en volgens mij ook een duidelijke invloed op de oogkleur (donker).

Aan het eerste verenkleed van kuikens kan men al een inschatting maken hoe het dier er op latere leeftijd uit gaat zien. Bij het uitkiezen van de beste dieren kunnen dus bij de kuikens haantjes donkerder zijn dan de hennen. Belangrijk ook is om voldoende pigment in de stam te houden. Het gaat ook om een contrastrijke tekening te krijgen. Daarom is er wel eens 'compensatie fok' nodig; het is dan ook goed om ook enkele te donkere dieren aan te houden. Worden de dieren te licht van tekening, gaat ook de contrastrijke tekening verloren en het is niet gemakkelijk deze terug te krijgen.

Algemeen kan men dus bij de Brakels de mooi getekende hanen herkennen aan een goede borsttekening; het zadelbehang is wit voor het zichtbare gedeelte. De veertjes van het zadelbehang moeten in het midden zwart hebben, omzoomd door silverwit of goudbruin. Het beste is als het zwart eindigt ongeveer 2 cm van het uiteinde van de zadelbehangveren, ook mag het zwart onderbroken zijn. Hanen met een zuiver wit of goudbruin zadelbehang zijn ongeschikt als fokdier wegens het pigmentverlies. Ook het halsbehang is silverwit of goudbruin voor het zichtbare gedeelte, maar de dons kleur toont zwart. Bij de sikkelveren behoort de tekening 'visgraat' te zijn, de bijsikkels zijn zeer duidelijk V-vormig geband, terwijl deze bij de grote sikkelveren onderbroken behoren te zijn. De

staartstuurveren behoren zo donker mogelijk te zijn voor het zichtbare gedeelte. Vooral bij de zilveren kleurslag ziet men zilveren spatten, dit mag niet de overhand nemen.

Boven: Let op de minder mooi getekende staart bij deze goud Brakel krielhen.

De oogkleur is normaal zeer donker; echter bij de zeldzaam voorkomende kleurslagen goud witgeband (chamois) en zilver witgeband (witgebloemd) moet men iets toleranter zijn, omdat witgeband invloed heeft op de oogkleur.

Bij de hennen wordt vooral de laatste jaren voorkeur gegeven aan hennen met een mooi getekende staart. Meestal hebben deze hennen dan ook een schone hals en een goede borsttekening. De mooie staarttekening die men ziet bij de hennen van de zilveren kleurslag, ziet men echter niet bij de gouden kleurslag.

Rechtsboven: Het is moeilijker om zo'n fraaie, donkere oogkleur te krijgen bij goudwitgeband. Dit is een krielhen.

Kleurslagen

De volgende kleurslagen zijn in België erkend: blauw, citroen, citroen witgeband, gezoomd blauw, goud, goud witgeband, wit, zilver, zilver witgeband en zwart.

In de meeste landen zijn alleen zilver en goud erkend; in Nederland ook goud witgeband bij de grote Brakels. De eenkleurige Brakels ziet men eigenlijk niet meer; normaal worden alleen kleurslagen met een banding getoond, en het meeste dus in de kleurslag zilver. De goud Brakel komt ook nog regelmatig voor;

ze laten vaak een prachtige banding zien. De staarttekening is zoals vermeld minder. Dit komt ook bij andere rassen voor, dat de staarttekening bij de gouden minder is dan bij de zilver kleurslag. Soms komt ook door minder pigment wat wit voor op de slagpennen. Dit ziet men als men de open vleugel bekijkt. Ook als een slagpen gebroken is en men trekt deze uit, zal deze altijd met een witte punt terugkomen.

Links: Halsbehang bij een goud Brakel haan; de kleur dient zo egaal mogelijk te zijn.

De kleur goud dient vooral bij de hanen egaal te zijn. Is dit niet goed, dan toont de haan dit vooral in zijn halsbehang. Men ziet dan hierin lichter goud en roder goud. De beste egale kleur tonen de dieren met een beter pigment, omdat dit ook invloed heeft op een donkerder gouden kleur. Uit kruisingen van een gouden haan met zilver hennen, krijgen we in de eerste generatie zilveren hanen en gouden hennen (scheikuiken fok). Deze gouden hennen laten veelal een mooiere goudkleur en tekening zien als men al jaren goud met goud paart. Door terugparingen op deze gouden hennen, kan de kleurslag citroen ontstaan. Citroen is eigenlijk een opgebleekte goudkleur. Dit komt omdat de zilveren kleur deze opbleekfactor bij zich heeft. (De zilveren kleur bij Brakels is opmerkelijk witter dan bij veel andere rassen.) Ook bij deze kleur gaat het om een gelijkmatige grondkleur. Wordt de zwarte banding vervangen door wit (dominant leghorn wit) krijgen we de kleurslagen zilver witgeband, goud witgeband en citroen witgeband. Bij de zilver witgebande (witgebloemd) hebben we dus een witte kleur op een witte banding; toch is er wel op afstand wat tekening te zien omdat de grondkleur meer gebroken wit toont. Goud witgeband (chamois) laat wel een duidelijke tekening zien, maar hier is vooral de borsttekening veelal matig. Om een goede oogkleur te houden, wordt door fokkers meestal met goud gepaard. Om een betere tekening te krijgen moet men eigenlijk gebruik maken van te donker getekende goud Brakels. Citroen witgeband laat ook weinig tekening zien. Deze kleurslag is een jaar of 5 geleden in België voor erkenning gebracht, maar kent weinig aanhangers.

Van boven naar beneden: goud zwartgeband, goud witgeband, zilver zwartgeband en zilver witgeband. De zilver witgebande krielhaan toont op deze foto echter teveel tekening. Ook toont hij teveel grijs in de staart.

Links en onder: Bij de witgebande kleurslagen laten de dieren het vooral in de borsttekening zitten. Deze moet duidelijker en meer oplopen.

In België kent men nog de Zottegemse zwartkop; deze is als apart ras erkend. Vroeger had dit ras een hoefijzervormige tekening i.p.v. een gebande. Tegenwoordig wil men ze getekend hebben als Brakels, maar met een donkerder beeld, m.a.w. met een iets bredere zwarte banding. De zwartkop Brakels verschillen van de gewone Brakels doordat bij de hen de hals zwart moet zijn tot op een paar centimeter van het uiteinde. Bij de haan daarentegen is het halsbehang wit, doch onderaan zwartgevekt. Een extra kenmerk bij de Zottegemse zijn de donkere oorveertjes.

Brakelkrielen

Brakelkrielen zijn levendige vitale krielen; ze vliegen gemakkelijk en worden zelden broeds. Het zijn goede leggers. Ze leggen in vergelijking met hun gewicht een behoorlijk fors ei.

Links: Al vallende kammetjes bij de Brakel krielhennen; let op pigment op de kam bij de eerste hen.

Geschiedenis

Brakelkrielen zijn voor het eerst in 1933 in Nederland op een tentoonstelling uitgebracht; dit waren kruisingen met Sebright. Later zijn er in Duitsland grote Brakels met Duitse kriel gekruist; na enkele jaren kwam pas de juiste Brakel tekening.

Brakelkrielen zijn in België erkend in dezelfde kleurslagen als de grote Brakels, maar niet in de kleur citroen witgeband. Brakelkrielen komen meestal voor in de kleuren goud en

zilver, ook zijn er al citroen, zilver witgeband en goud witgebande dieren op jongdierendagen voorgebracht. Deze witgebande kleurslagen zijn ontstaan uit kruisingen van grote Brakels in de kleur goud witgeband met Brakelkrielen.

Het behoren verkleinde Brakels te zijn. Het mooiste type laten ze zien bij een gewicht van bijna 1000 gram bij de hanen en 800 gram bij de hennen. Is dit gewicht lager, wordt veelal ook de vleugeldracht lager. Deze genoemde gewichten zijn dus wat hoger dan het standaard gewicht.

Zoals bij de grote Brakels wordt ook een vallende kam gewenst. Helaas hebben Brakelkriel hennen dit meestal niet.

Links: Bij dit jonge goud witgebande hennetje gaat de kam al vallen.

Onder: Dit is een oude (forse) goud Brakel krielhen, waarbij de halstekening door ouderdom toeneemt.

Links: Kopstudie goud brakelkriel haan; let op de donkere oogkleur.

Onder: Goud witgebande Brakel krielhaan.

Opfok

Brakels en Brakelkrielen hebben bij de opfok geen aparte problemen. Ze komen in vergelijking met andere rassen snel in de veren en groeien snel op. Doordat ze vroeger als landhoen weinig verzorging kregen, zijn ze goed bestand tegen ziekten. Deze eigenschappen hebben ze nog steeds.

Kuikens: Links grote goud witgebande Brakel, in het midden een goud Brakelkriel, achteraan een goudwitgeband Brakelkriel en rechts een zilver Brakel kriel kuiken.

Ze leggen gemiddeld 150 tot 180 mooi gevormde eieren van 60 tot 65 gram; ook de krielen leggen in verhouding met andere rassen uit deze gewichtsklasse een flink ei van 40 tot 45 gram. Op eierenkeuringen halen ze veelal hoge punten.

Vooraf de grote Brakels hebben voorkeur voor een vrije uitloop. Hebben ze de ruimte, dan kan men aan deze kippen veel plezier beleven en worden ze vertrouwd naar de verzorger. In een beperkte ruimte kan dit ook, maar als er plotseling vreemde bezoekers komen, kunnen ze schrikachtig zijn. Dit heeft met hun natuur te maken. Zo heb ik de laatste jaren enkele malen een havik op bezoek gehad, maar het waren steeds andere kippen dan de Brakel die hij te pakken kreeg.

Meer informatie kunt u krijgen bij de "Speciaalclub voor het Brakelhoen", website <http://www.brakelhoen.be/>